

Sudjelovanje dokazuje prava

Paola Cagliari

Pitanje sudjelovanja dio je šire rasprave o sudjelovanju u politici i društvenom životu. Iako ono u zapadnom demokratskom svijetu predstavlja jedno od glavnih pitanja, u Italiji je to prolazan, podjednako zanimljiv koliko i kontradiktoran fenomen.

U vrijeme renesanse pokreta prava na sudjelovanje, posebnu pozornost treba posvetiti zajedničkoj energiji i nastojanjima da se međusobno čujemo. Zadnjih desetljeća to često nije bio slučaj, ali iz sučeljavanja s ekonomskom krizom rađa se nova vitalnost, potaknuta smanjenim mogućnostima i pravima pojedinaca i zajednica.

U Italiji postoji snažna potreba za ponovnom procjenom zajedničke, javne dobrobiti, vidljiva kroz djelovanje referendumskog pokreta. Međutim, ne nazire se ni volja ni kapacitet za formiranje izvansektorskog diskursa koji bi osmislio i razvio novu socijalnu i političku viziju odnosa između Države i građana, zajednice i pojedinaca, javnog i privatnog sektora - diskursa koji bi pokrenuo cirkularnu dinamiku odnosa između pokreta i političkih stranaka.

Snažnoj erupciji tzv. suradničke prakse uvelike je pridonio i internet. Iako je internetu pripisana zasluga za demokratizaciju znanja i procese nastajanja i dijeljenja ideja, treba imati na umu i to da te ideje mogu biti jako opasne ukoliko se ne prilagode kontekstu nepredviđenih interpersonalnih situacija unutar izrazito promjenjivog odnosa prema svijetu politike. Zašto je sve ovo važno za razgovor o sudjelovanju u *nidou* (0-3 g.) i *scuola dell'infanzia* (3-6 g.), ustanovama za njegu, odgoj i obrazovanje koje svi doživljavamo kao mjesta koja odišu dobrodošlicom i ugodnom atmosferom, gdje roditelji mogu pronaći osobe koje su spremne slušati i dati savjet o roditeljstvu?

Zato što danas, u vrijeme kad se odgojno-obrazovne ustanove sve češće propituju iz ekonomskog i kulturološkog rakursa, postoji potreba da se ispočetka promisli i redefinira abeceda i identitet ustanova

va koje brinu o djeci od 0 do 6 godina, počevši od sudjelovanja civilnog društva i obitelji u odgoju i obrazovanju, upravljanju, organizaciji, kulturi i politici rada u jaslicama (*nido*) i vrtićima (*scuola dell'infanzia*).

Jaslice/*nido* i vrtići/*scuola dell'infanzia* nisu samo mjesta koja skrbe o djeci u odsustvu njihovih roditelja pružajući im osnovna iskustva učenja potrebna za njihov cjelovit razvoj, već bi trebala biti i odgovor na pravo djeteta da bude subjekt javne politike, pravo da u zajednici ima mjesto u kojem se može predstaviti i pokazati vlastitu kulturu te punopravno sudjelovati u izgradnji kulture društva u cjelini.

Ovo je osnovno polazište koje danas više ne postoji, ako je uopće ikada i postojalo, u glavama političara, djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova, roditelja i građana. Sudionicima ovog žalosnog zaborava mogu se smatrati sve reparativne pedagogije, osobito one u jaslicama,

kao i intimističke, obiteljske pedagogije oslonjene na ukorijenjenu ideju o krhkosti male djece, koje vlastito djelovanje izgrađuju na tezi da su odrasli u privilegiranoj poziciji u odnosu na dijete, a odnosi s obiteljima se promatraju iz pozicije poučavanja roditelja da postanu bolji roditelji.

Posljednjih nekoliko godina u različitim smo kontekstima afirmirali ovu ideju o slabom, dezorijentiranom roditelju kojem su potrebne dodatne upute. Mnoge predškolske ustanove u Italiji propagiraju ovaj stereotip, izostavljajući i zanemarujući kompetenciju i građansko pravo roditelja da budu sugovornici koji mogu pridonijeti oživljavanju identiteta ustanova. To je osobito važno u onim ustanovama koje brinu o djeci rane dobi, upravo bi one trebale pružiti odgovor na pritisak kojem su roditelji izloženi uslijed slabljenja roditeljskih mreža i novonastalim promjenama na radnim mjestima.

Geneza nastajanja službi za djecu od 0

do 6. godine života, posebno u gradovima poput Reggio Emiliae koji su imali privilegij biti protagonisti njihova nastajanja, može poslužiti kao osnova za promišljanje o tome što danas znači sudjelovanje.

Stoga je važno vratiti se na početak i obnoviti znanja o našim korijenima, koji se nalaze u kolektivnoj participativnoj povijesti, kako bismo ponovno stvorili alate kojima ćemo tumačiti promjene i izgrađivati budućnost. U genezi odgojno-obrazovnih ustanova postojala su različita društvena gibanja

- spomenimo samo borbu za ženska prava - koja su se zalagala i djelovala u određenom smjeru kako bi objedinila promišljanja usklađena s pravima svih uključenih. To su bili pokreti koji su otkrili način fuzije (bez gubitka identiteta) s politikom i institucijama i doveli do pojave potpuno novih, vrlo važnih fenomena. Premda su imali precizne ciljeve, u isto su vrijeme bili u stanju sagledati širu sliku i ponuditi viziju budućeg poželjnog društva. Radilo se o izravnoj akciji i borbi koja nije imala strpljenja čekati, ali je uvijek preuzimala odgovornost za činjenje, realizaciju i 'oblikovanje' (u fizičkom i metaforičkom smislu), kako bi se kreirali uvjeti da oni koji su odgovorni za donošenje odluka i financiranje nemaju prepreke, ali ni opravdanja.

Iz ove su dinamike rođene prve ustanove ranog odgoja i obrazovanja, nerazdruživo povezane sa socijalnom kulturom koja je zahvaljujući pedagogima iz neakademske krugova (Loris Malaguzzi, Bruno Ciari, Sergio Neri - da navedem samo najvažnija imena) od samog početka bila isprepletena s pedagoškim diskursom. Koje su to snažne ideje iz ove kulture ujedno i pedagoške i socijalne?

Krhka, slaba *djeca*, subjekt skrbi, zaštite ili poučavanja, zamijenjena su slikom kompetentne djece, koja zajedno s odgajateljima stvaraju kulturu djetinjstva; *roditeljima* koji su doživljavani kao korisnici ili klijenti sada se dodjeljuje uloga zajedničkih protagonista u pedagoškom projektu, doživljava ih se kao građane i nositelje prava na sudjelovanje u procesu kojima se vjeruje i koje se sluša; ideja o *odgoju i obrazovanju* kao tehničkom postupku s jamstvom skrbi, zaštite i poučavanja, zamijenjena je idejom o obrazovanju kao općem interesu, koje po svom karakteru treba biti univerzalno do-

bro povjereno brizi društva; *jaslice/nido* i *vrtići/scuola dell'infanzia* kao odgovor na potrebe obitelji zamijenjeni su identitetom *piazze* ili trgova na kojima ljudi iz lokalne zajednice razgovaraju o djetinjstvu vodeći računa o dječjim pravima u kontekstu politike, gdje svaka pozvana osoba ima osjećaj zajedničke odgovornosti i pripadanja.

Participativne *jaslice/nido* i *vrtići scuola* nameću potrebu kreiranja posebnog rječnika koji ne trpi nepreciznosti. *Sudjelovanje* zamjenjuje gramatiku i leksik *potreba*, koje danas imaju dimenzije zabrinjavajuće širine i učestalosti, s gramatikom i leksikom *prava*: prava djece, odgajatelja i roditelja koji više nisu antagonisti već su međuovisni u definiranju kvalitete konteksta *jaslica* i *vrtića*.

Mi vjerujemo da su ovo procesi koji će moći dovesti do istinske demokratizacije znanja, do povratka prostora u kojima će ljudi moći razgovarati, razmišljati i procesuirati veliku količinu kontradiktornih informacija koje do njih dolaze putem sredstava komunikacije, te da će zajedno proizvesti kulturu koja će biti spremna postaviti političke i kulturne zahtjeve.

Vjerujem da je važno naglasiti kako sudjelovanje odraslih u zajedničkim aktivnostima putem dijaloga, razmjene stajališta, sučeljavanja ideja kroz permanentne tenzije koje vode do konsenzusa, stvara posebno značajan kontekst učenja za djecu koja, kako kaže Malaguzzi, svoje uzore ne traže 'na nebu' već među odraslima koji su u stanju živjeti vrijednosti koje promiču. To je ideja o ljudskim bićima i vezama između društva i pojedinaca koja se prenosi djeci kroz organizacijske izbore i odnosne relacije koje stvaramo u *jaslicama/nido* i *vrtićima/scuola dell'infanzia*. Imajući to na umu, sudjelovanje prestaje biti aktivnost

koja je prisutna ili nije, već postaje neophodan element u radu odgojno-obrazovnih ustanova.

Također bih naglasila da su odnosi kreirani u *jaslicama/nido* i *vrtiću/scuola dell'infanzia* važan dio lokalnog društvenog kapitala. Prema mom mišljenju, doprinos ovakvih ustanova rezultat je investicije cjelokupnog društva.

Sudjelovanje mora imati rigoroznu dinamiku, ali se ne može odvijati u kruto uređenim strukturama i organizacijama koje bi njime riskirale s obzirom na to da im je osnovni cilj samoočuvanje i samoreprodukcija. Životna snaga procesa sudjelovanja raste s njegovim otvorenim, pluralističkim, inkluzivnim dimenzijama u kojima je zastupništvo zamijenjeno osobnom odgovornošću i transparentnom vezom s cjelokupnim društvom. Stoga participacija treba biti iskustvena i očekivana. Ona treba biti doživljena u *nido* i *scuolai* kao prisutnost, proces, dijalog i fuzija između svakodnevnog iskustva i širih socijalnih pitanja. Cilj participativnih tijela je 'rasute zahtjeve za značenjem', koji neprekidno dolaze od roditelja, pretočiti u prijedloge i društvenopolitičke zahtjeve. Od političkih snaga i administratora je neophodno očekivati da aktivnim slušanjem daju smisao sudjelovanju obitelji, djelatnika i djece, na način da uključe njihove zahtjeve u proces donošenja odluka o svim stvarima koje ih se tiču.

Fotografije: Škole i dječji vrtići grada Reggio Emilia

Paola Cagliari, pedagoginja, trenutno ravnateljica Istituzione Scuole e Nidi d'Infanzia škole i vrtića u gradu Reggio Emilia.
paola.cagliari@municipio.re.it